

Het geweld van geld

In het zog van zijn emeritaat eind 2017 verscheen 'Het geweld van geld' van de Leuvense econoom en filosoof Antoon Vandevelde. Als een soort synthese van zijn vele lezingen en lessen, gaat hij in dit boek op zoek naar de ziel van economie. Met name naar het mensbeeld en de ethische grondslagen van ons denken over markten en geld.

Vandevelde begint met een filosofisch-historisch onderzoek naar de betekenis van geld. Hij stelt daarbij vast dat geld altijd een ambivalentie in zich draagt. Geld heeft waarde, maar kan ook waarde vernietigen. Zo heeft geld een functie als ruilmiddel dat alles vergelijkbaar maakt. Vandevelde verwijst daarbij naar de religieuze en juridische oorsprong van geld, waarbij geldstraffen de geweld-cyclus doorbraken van oog om oog, tand om tand. Tegelijk duikt daarmee een nieuw probleem op. Als we overal een prijs op plakken, heeft niets nog waarde. Als liefde, vriendschap of zelfs kinderen gekocht kunnen worden, doet geld geweld aan hun intrinsieke waarde.

Economie en ethiek

Vandevelde trekt deze ambivalentie van geld door op macroniveau in de zoektocht naar de grenzen van de markt. Tot op welke hoogte kunnen we de verdeling van schaarse middelen – de essentie van economie – overlaten aan de markt? Vandevelde is als econoom én moraal filosoof goed geplaatst om die analyse te maken. Vaak hanteren economen en ethici een sterk verschil-

lend mensbeeld. De econoom dat van de homo economicus die steeds handelt uit berekend eigenbelang. De ethicus hanteert eerder een (ideaaltypisch) beeld van de mens die hoort te handelen vanuit belangeloze inzet voor anderen. De auteur

“Het is onze morele gevoeligheid die ons op weg zet naar een faire economie.”

roept collega's van beide disciplines op om meer naar elkaar te luisteren. *Het geweld van geld* is in die zin de resultante van een dialoog tussen de econoom en de filosoof in de auteur.

Voor Vandevelde zijn economie en ethiek immers niet tegengesteld aan

elkaar, maar veronderstellen ze elkaar. "Ethisch handelen vormt de basis voor het vertrouwen dat nodig is voor het functioneren van de wereldeconomie", lezen we. Dat wist ook de 'grondlegger van het kapitalisme', Adam Smith. Zijn theorie van de onzichtbare hand die stelt dat het najagen van individueel eigenbelang tot collectieve welvaart leidt, veronderstelde immers een minimale ethiek. In zijn *Theory of Moral Sentiments* (1759) legde Smith uit dat de onzichtbare hand een morele gevoeligheid van economische spelers vereist zodat ze elkaar vertrouwen. Want zonder vertrouwen, geen transactie. In een geglobaliseerde wereldeconomie waarin economische spelers elkaar nauwelijks kennen, is dat vertrouwen des te belangrijker.

Homo reciprocans

De vraag is dan of de mens te vertrouwen is. Vandeveldde is voorzichtig optimistisch. Experimenten tonen aan dat in normale omstandigheden de meeste mensen zich coöperatief opstellen in de veronderstelling dat de andere dat ook zou doen. Hij plaatst daarom tegenover de homo economicus die steeds zelfzuchtig handelt, de homo reciprocans. De mens die vanuit een behoefte aan wederkerigheid handelt. Zoals in het beroemde ultimatumspel waarin twee spelers 100 euro mogen verdelen. De eerste mag een voorstel tot verdeling doen — bijvoorbeeld 60-40 — de tweede kan het voorstel aanvaarden dan wel verwerpen waarbij niemand iets krijgt. Veel deelnemers kiezen voor een billijke verdeling zoals fifty-fifty. Men weet immers dat een onrechtvaardige verdeling — bijvoorbeeld 99-1 — allicht verworpen wordt door de tegenpartij. "De meeste mensen worden eerder gemotiveerd door een behoefte aan wederkerigheid dan door strikt eigenbelang", aldus de economiefilosof.

Kort

- **Referentie:** Vandeveldde, T. (2017), *Het geweld van geld. Op zoek naar de ziel van de economie*, Lannoo Campus: Leuven | ISBN 978 94 014 4497 2
- **Auteur:** Antoon Vandeveldde is als gewoon hoogleraar verbonden aan het Centrum voor Economie en Ethiek en aan het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte aan de KU Leuven.
- **In een notendop:** Geld doet de wereld draaien maar niet zonder het nodige vertrouwen tussen economische spelers. Ethiek en economie zijn dus geen vijanden maar veronderstellen elkaar.
- **Bestelinfo:** Prijs: €19,99. ETION-leden kunnen het boek bestellen met 10% korting en gratis verzending (in de Benelux) mits bestelling via www.lannoo.be en gebruik van de kortingscode 'etiongeld'. De actie is enkel geldig via de webshop t.e.m. 31 maart 2018 of zolang de voorraad strekt.

Fair play

Morele rechtvaardigheid en waardering door anderen zijn dus minstens even belangrijke drijfveren als puur eigenbelang. Vanuit die vaststelling onderzoekt Vandeveldde in zijn boek verder nog solidariteitsmechanismen zoals de sociale zekerheid, ontwikkelingshulp of het basisinkomen. In de vraagstukken die Vandeveldde behandelt, zien we dat ethiek nodig is om het geweld van geld in te dijken. Die morele correcties komen er echter niet altijd vanzelf. Vandeveldde pleit daarom voor een regulerende overheid die als scheidsrechter de fair play bewaakt in het economische spel op de vrije markt. De overheid hoeft daarbij niet alles zelf te bepalen, maar dient minstens als een stok achter de deur om eerlijke coöperatie af te dwingen.

Antoon Vandeveldde levert met *Het geweld van het geld* een boeiende

filosofie van het geld. Hij toont dat je economie niet kan begrijpen zonder inzicht in menselijke drijfveren en dat morele drijfveren daar een belangrijk onderdeel van zijn. Dat is maar goed ook. Het is onze morele gevoeligheid die ons op weg zet naar een faire economie.

Tekst: Jochanan Eynikel
Illustratie: iStockphoto.com